

LBRIS

We know
books

**REVISTA ROMÂNĂ DE
DREPT EUROPEAN**

ROMANIAN REVIEW OF EUROPEAN LAW

3/2022

Wolters Kluwer
Romania

COLEGIUL DE ONOARE

Prof. univ. dr. Corneliu BÎRSAN

Prof. univ. dr. Andrei POPESCU

Prof. univ. dr. Brândușa ȘTEFĂNESCU

Prof. univ. dr. Marc MARESCEAU

Prof. univ. dr. Vassilios SKOURIS

Prof. univ. dr. Alfred KELLERMANN

Prof. univ. dr. Koen LENAERTS

COLEGIUL DE REDACȚIE

DIRECTOR

Prof. univ. dr. Andrei POPESCU

REDACTOR ȘEF

Prof. univ. dr. Daniel-Mihail ȘANDRU

REDACTOR ȘEF ADJUNCT

Constantin Mihai BANU

CONSILIUL ȘTIINȚIFIC

Prof. univ. dr. Camelia TOADER

Prof. univ. dr. Elena Simina TĂNĂSESCU

Prof. univ. dr. Paul CRAIG

Prof. univ. dr. Irina MOROIANU-ZLĂTESCU

Prof. univ. dr. Miguel Poiares MADURO

Prof. univ. dr. Raluca BERCEA

dr. Marc JAEGER

dr. Michal BOBEK

dr. Ion JINGA

dr. Giuseppe MARTINICO

Prof. univ. dr. Augustin FUEREA

Conf. univ. dr. Titus CORLĂȚEAN

DOCTRINĂ

11 Koen LENAERTS

Rolul Curții de Justiție și al dialogului judecătoreț în consolidarea statului de drept în Europa

15 Paul CRAIG

Uniunea Europeană, statele membre și răspunderea pentru prejudicii

37 Annegret ENGEL și Xavier GROUSSOT

Actul legislativ privind piețele digitale: O nouă eră a dreptului concurenței și a drepturilor fundamentale pe piața unică digitală a Uniunii Europene

44 Daniela GHIȚULEASA (DUȚĂ)

Identificarea la distanță utilizând recunoașterea facială. Preocupări în ceea ce privește protecția datelor și viața privată

58 Marius Cătălin MITREA

Dosarul electronic de sănătate: considerații privind confidențialitatea și protecția datelor cu caracter personal

78 Ozana Miruna GHIC

Un drept de criză în domeniul ajutoarelor de stat: Studiu de caz privind criza energetică (I)

JURISPRUDENȚA INSTANȚELOR UNIUNII EUROPENE

107 CJ, Camera întâi, hotărârea din 29 iulie 2019, cauza C-38/18, *Gambino și Hyka*, EU:C:2019:628

110 CJ, Marea Cameră, hotărârea din 10 septembrie 2019, cauza C-94/18, *Chenchooliah*, EU:C:2019:693

113 CJ, Camera a cincea, hotărârea din 18 septembrie 2019, cauza C-222/18, *VIPA*, EU:C:2019:751

117 CJ, Camera a patra, hotărârea din 19 septembrie 2019, cauza C-544/18, *Daknevičiute*, EU:C:2019:761

120 CJ, Camera a patra, hotărârea din 19 septembrie 2019, cauza C-251/18, *Trace Sport*, EU:C:2019:766

124 CJ, Camera a doua, ordonanța din 24 septembrie 2019, cauza C-467/19 PPU, *Spetsializirana prokuratura*, EU:C:2019:776

126 CJ, Camera întâi, hotărârea din 2 octombrie 2019, cauza C-93/18, *Bajratari*, EU:C:2019:809

129 CJ, Camera întâi, hotărârea din 3 octombrie 2019, cauza C-70/18, *A și alții*, EU:C:2019:823

132 CJ, Camera întâi, hotărârea din 3 octombrie 2019, cauza C-197/18, *Wasserleitungsverband Nördliches și alții*, EU:C:2019:824

136 CJ, Camera a treia, hotărârea din 3 octombrie 2019, cauza C-302/18, *X*, EU:C:2019:830

Rolul Curții de Justiție și al dialogului judecătoreștilor în consolidarea statului de drept în Europa*

Koen LENAERTS**

ABSTRACT

The article outlines the crucial role played by values of the rule of law and the independence of the judiciary in the European Union. While the Court of Justice of the European Union respects the competence of the Member States in organizing their judicial system, national constitutional and legislative rules cannot challenge the unconditional duty to comply with the primacy of EU law and the values embodied by the former. By means of the preliminary ruling procedure, the courts of the Member States and the Court of Justice of the European Union are called upon to ensure that the values inherent in the rule of law are preserved in the European Union.

Keywords: *Court of Justice of the European Union, legal order, rule of law, judicial review, independence of the judiciary, primacy of Union law, preliminary references*

REZUMAT

Articolul expune rolul primordial al valorilor statului de drept și independenței sectorului judiciar în cadrul Uniunii Europene. Deși Curtea de Justiție a Uniunii Europene respectă competența statelor membre în privința organizării sistemului lor judiciar, normele constituționale și legislative naționale nu se pot opune respectării necondiționate a preeminenței dreptului Uniunii și valorilor pe care acesta le promovează. Prin mecanismul trimiterii preliminare, instanțele statelor membre și Curtea de Justiție a Uniunii Europene sunt chemate să vegheze la preservarea valorilor inerente statului de drept în Uniune.

Cuvinte-cheie: *Curtea de Justiție a Uniunii Europene, ordine juridică, stat de drept, control jurisdicțional, independența sistemului judiciar, preeminența dreptului Uniunii, trimiteri preliminare*

* Articolul de față, purtând titlul „*Le rôle de la Cour de justice et du dialogue des juges dans la consolidation de l'État de droit en Europe*”, constituie discursul introductiv susținut de dl Koen Lenaerts cu ocazia Conferinței președinților curților supreme ale statelor membre ale Uniunii Europene, organizată la Paris, la 21 februarie 2022, de Consiliul Constituțional, de Consiliul de Stat și de Curtea de Casație din Franța. Discursul poate fi consultat pe siteul Curții de Casație <https://www.courdecassation.fr> Articolul se republică în traducere în R.R.D.E. cu acordul autorului său, căruia colegiul de redacție îi mulțumește. [Traducere de C.M. Banu.]

** Președintele Curții de Justiție a Uniunii Europene. Acest discurs exprimă opiniile personale ale autorului său.

Excelentele voastre, dragi colegi, doamnelor și domnilor,

Este o mare onoare să mă adresez dumneavoastră în cadrul conferinței organizate împreună de Consiliul Constituțional, de Consiliul de Stat și de Curtea de Casație, cu ocazia președinției franceze a Consiliului Uniunii Europene, și care privește o temă extrem de importantă, și anume respectarea statului de drept în ordinea juridică a Uniunii.

Încă din 1986, Curtea de Justiție a afirmat, în celebra sa hotărâre *Les Verts*, că Comunitatea Economică Europeană, care a devenit Uniune Europeană, este o Uniune de drept „întrucât nici statele sale membre, nici instituțiile sale nu pot să se sustragă controlului ce vizează conformitatea actelor adoptate de acestea cu cartă constituțională fundamentală, reprezentată de tratat”^[1].

Valoarea statului de drept a fost înscrisă apoi în art. 2 din Tratatul privind Uniunea Europeană, printre valorile comune tuturor statelor membre într-o societate caracterizată în particular prin justiție. Legătura organică între statul de drept și necesitatea unui control jurisdicțional realizat de către o justiție independentă^[2] se găsește confirmată la art. 19 al aceluiași tratat, care cere statelor membre să stabilească căile de atac necesare pentru a asigura o protecție jurisdicțională efectivă în domeniile reglementate de dreptul Uniunii. În acest sens, statul de drept și independența justiției figurează printre elementele aflate la temelia Uniunii Europene, pe care fiecare stat membru care a aderat la aceasta s-a angajat să le respecte și promoveze, fără a le putea diminua protecția prin măsuri care le-ar putea aduce atingere, precum a subliniat recent Curtea de Justiție în hotărârea *Republika*^[3].

De-a lungul deceniilor, aceste valori nu au ocupat decât în rare ocazii prim-planul actualității judiciare europene. Cu toate acestea, în ultimii ani, din nefericire lucrurile s-au schimbat. Spun „din nefericire” deoarece orice european convins nu poate decât să deplângă creșterea semnificativă a numărului cauzelor cu care este sesizată Curtea de Justiție și care se află în legătură cu contestarea, în anumite state membre, a valorilor inerente statului de drept și justiției independente, chiar dacă respectarea acestor valori, care reprezintă chei de acces la Uniunea Europeană, ar trebui să fie „de la sine înțeleasă”. Jurisprudența inițiată odată cu hotărârea „judecătorilor portughezi” din februarie 2018^[4] s-a îmbogățit astfel, în patru ani, cu mai bine de treizeci de hotărâri referitoare, îndeosebi, la conformitatea art. 19 din Tratatul privind Uniunea Europeană și art. 47 din Carta drepturilor fundamentale cu reforme judiciare adoptate de anumite state membre și la incidența unor atari reforme asupra funcționării mecanismelor de cooperare judiciară, precum mandatul european de arestare.

Contrar unei idei în vogă și unor argumentații dezvoltate în mod regulat în fața ei, Curtea de Justiție respectă competența statelor membre în privința organizării sistemului lor judiciar. Ea nu aspiră să impună, prin hotărârile sale, o concepție „unilaterală” a statului de drept și nici un anumit model constituțional referitor la raporturile între puterile legislativă, executivă și

^[1] Hotărârea din 23 aprilie 1986, *Les Verts/Parlamentul*, 294/83, EU:C:1986:166, pct. 23.

^[2] A se vedea, în acest sens, hotărârea din 27 februarie 2018, *Associação Sindical dos Juizes Portugueses*, C-64/16, EU:C:2018:117, pct. 36.

^[3] Hotărârea din 20 aprilie 2021, *Republika*, C-896/19, EU:C:2021:311, pct. 63. A se vedea și hotărârile din 18 mai 2021, *Asociația „Forumul Judecătorilor din România” și alții*, C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 și C-397/19, EU:C:2021:393, pct. 162, precum și din 21 decembrie 2021, *Euro Box Promotion și alții*, C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 și C-840/19, EU:C:2021:1034, pct. 162.

^[4] Hotărârea *Associação Sindical dos Juizes Portugueses*, cit. *supra*, n. 2.

judiciară^[5]. Mai multe hotărâri atestă, de asemenea, deschiderea pe care a demonstrat-o Curtea de Justiție, în cele mai variate materii, din perspectiva unor elemente ce țin de identitatea națională a statelor membre sau de principii superioare ordinii lor constituționale. Mă gândesc, de pildă, la hotărârea *Taricco II*^[6], referitoare la exigențele constituționale italiene care rezultă din principiul legalității infracțiunilor și pedepselor, sau la recenta hotărâre *Centraal Israëlitisch Consistorie van België*^[7], referitoare la arbitrajele operate de entități infrastatale între respectarea riturilor religioase și protejarea bunăstării animale.

Normele constituționale și legislative naționale nu pot ignora însă respectarea necondiționată, în temeiul preeminenței dreptului Uniunii, a acestui drept, precum și a valorilor fundamentale pe care le promovează. Precum Curtea de Justiție a subliniat în recente sale „hotărâri privind condiționalitatea”, valorile înscrise la art. 2 din Tratatul privind Uniunea Europeană, printre care cea referitoare la o justiție independentă, nu constituie „o simplă enunțare a unor orientări sau intenții de natură politică”, ci definesc „însăși identitatea Uniunii în calitate de ordine juridică comună” și sunt „concretizate în principii care implică obligații imperative din punct de vedere juridic pentru statele membre”^[8].

O Uniune de drept nu trebuie să tolereze astfel compromiterea încrederii cetățenilor săi în justiție prin reforme legislative sau prin interpretări constituționale ce urmăresc reducerea la tăcere a aparatului judiciar sau o „îndepărtare a unui anumit grup de judecători”^[9]. O Uniune de drept nu poate permite deturnarea regimului disciplinar al judecătorilor de la finalitățile sale legitime și utilizarea lui în scopul controlului politic al hotărârilor judecătorești sau pentru a exercita presiuni asupra acestora^[10]. O Uniune de drept nu poate admite ca judecătorii naționali, garanți ai aplicării corecte a dreptului Uniunii, să fie expuși unei proceduri disciplinare și unor sancțiuni disciplinare pentru simplul motiv că ei au efectuat o trimitere preliminară la Curtea de Justiție sau că intenționează să se conformeze unei hotărâri a acesteia^[11].

Această vigilență constantă în vederea prezervării valorilor inerente statului de drept reclamă o „cooperare consolidată” a ansamblului instanțelor care participă, în mod curent, la buna funcționare a mecanismului trimiterii preliminare: instanțele naționale de drept comun, curțile supreme naționale, curțile constituționale naționale și Curtea de Justiție a Uniunii Europene.

Ele toate trebuie, la nivelul lor, să privească în aceeași direcție, să contribuie la același obiectiv „vital” al construcției europene și să nu perceapă pe celelalte instanțe ca fiind concurente. Curțile constituționale și supreme naționale sunt aliatele Curții de Justiție în garantarea aplicării depline și corecte a dreptului Uniunii, în lumina hotărârilor lor de interpretare, așa cum Curtea de Justiție sprijină aceste curți constituționale și supreme în soluționarea unor conflicte între valori fundamentale sau interese sensibile, precum ilustrează, de exemplu, hotărârea *Boungaoui*

[5] Hotărârea *Euro Box Promotion și alții*, cit. *supra*, n. 3, pct. 229. A se vedea și hotărârea din 19 noiembrie 2019, *A.K. și alții (Independența Camerei Disciplinare a Curții Supreme)*, C-585/18, C-624/18 și C-625/18, EU:C:2019:982, pct. 130.

[6] Hotărârea din 5 decembrie 2017, *M.A.S. și M.B.*, C-42/17, EU:C:2017:936.

[7] Hotărârea din 17 decembrie 2020, *Centraal Israëlitisch Consistorie van België și alții*, C-336/19, EU:C:2020:1031.

[8] Hotărârile din 16 februarie 2022, *Ungaria/Parlamentul și Consiliul*, C-156/21, EU:C:2022:97, pct. 127 și 232, și *Polonia/Parlamentul și Consiliul*, C-157/21, EU:C:2022:98, pct. 145 și 264.

[9] Hotărârea din 24 iunie 2019, *Comisia/Polonia (Independența Curții Supreme)*, C-619/18, EU:C:2019:531, pct. 82.

[10] Hotărârea *Asociația „Forumul Judecătorilor din România” și alții*, cit. *supra*, n. 3, pct. 198, și hotărârea *Comisia/Polonia (Independența Curții Supreme)*, cit. *supra*, n. 9, pct. 138.

[11] Hotărârile din 26 martie 2020, *Miasto Łowicz și Prokurator Generalny*, C-558/18 și C-563/18, EU:C:2020:234, pct. 58, și din 23 noiembrie 2021, *IS (Nelegalitatea ordonanței de trimitere)*, C-564/19, EU:C:2021:949, pct. 90.

și *ADDH*^[12], pronunțată ca urmare a unei cereri de decizie preliminară a Curții de Casație franceză, cu privire la purtarea unor însemne religioase la locul de muncă.

Instanțele supreme naționale și Curtea de Justiție trebuie să se sprijine reciproc, nu să se submineze, cele dintâi garantând respectarea interpretării date dreptului Uniunii de Curtea de Justiție, iar a doua consolidând instanțele supreme naționale în misiunea lor de garante ale respectării normei de drept în diferitele ordini juridice naționale.

Este, desigur, perfect imaginabil și acceptabil ca o curte constituțională sau supremă națională care a adresat o cerere de decizie preliminară să nu fie convinsă sau să nu se considere deplin clarificată de o hotărâre a Curții de Justiție sau să caute să obțină de la aceasta nuanțarea jurisprudenței sale ori să caute un punct mai bun de echilibru. Seria de trimiteri preliminare, încă în desfășurare, referitoare la protecția datelor cu caracter personal în contextul luptei împotriva formelor grave de criminalitate constituie un exemplu perfect în această privință.

În recenta hotărâre „*CILFIT II*”^[13], Curtea de Justiție a confirmat de asemenea că o instanță națională de ultim grad trebuie să sesizeze cu o nouă întrebare dacă, ulterior unei prime hotărâri preliminare, ea continuă să se confrunte cu îndoieli asupra interpretării dreptului Uniunii în cauza în care a fost sesizată. Într-o astfel de nouă cerere de decizie preliminară, instanța națională de ultim grad va expune în mod transparent preocupările sale astfel încât să permită tuturor statelor membre să își prezinte observațiile în procedura în fața Curții de Justiție, iar celei din urmă, după o reflecție matură și ținând cont de toate observațiile depuse, să aducă clarificări suplimentare sau să își precizeze jurisprudența sa.

Procedura preliminară constituie astfel piatra de temelie a sistemului jurisdicțional al Uniunii. Instituind un dialog al judecătorilor anume între Curtea de Justiție și instanțele naționale, ea are ca obiectiv asigurarea unității de interpretare a dreptului Uniunii și astfel asigurarea coerenței și efectului său deplin^[14]. Ea garantează că orice cetățean al Uniunii obține aceleași drepturi din dreptul Uniunii în ansamblul statelor membre și asigură, în consecință, egalitatea tuturor în fața legii.

Acest dialog preliminar trebuie perceput ca expresie a unei „solidarități” judiciare, iar nu drept o formă de subjugare a unui nivel al puterii judecătorești în raport cu un altul. Această solidaritate în fața anumitor amenințări actuale, ce planează într-un mod îngrijorător asupra respectării statului de drept și, în particular, asupra independenței justiției, poate evita dezmembrarea Europei justiției și, odată cu ea a proiectului european.

Să nu uităm că valorile Uniunii sunt valorile care sunt comune statelor membre. Aceste valori – franceze și europene în același timp – se află în centrul proiectului european. Dacă statul de drept este slăbit, aceste valori, atât de dragi nouă tuturor, riscă să devină promisiuni deșarte. Orice contestare a principiilor statului de drept într-un stat membru exprimă o desconsiderare a valorilor pe care este întemeiată ordinea juridică a fiecărui stat membru. Orice acceptare a unei atari contestări alimentează forțele distructive ale statului de drept peste tot în Europa.

Vă mulțumesc pentru atenție.

^[12] Hotărârea din 14 martie 2017, *Bougnanou și ADDH*, C-188/15, EU:C:2017:204.

^[13] Hotărârea din 6 octombrie 2021, *Consorzio Italian Management și Catania Multiservizi*, C-561/19, EU:C:2021:799, pct. 59 și 66. A se vedea, în acest sens, și hotărârea din 6 noiembrie 2018, *Bauer și Willmeroth*, C-569/16 și C-570/16, EU:C:2018:871, pct. 21.

^[14] Avizul 2/13 (*Aderarea Uniunii la CEDO*) din 18 decembrie 2014, EU:C:2014:2454, pct. 176.

Uniunea Europeană, statele membre și răspunderea pentru prejudicii*

Paul CRAIG**

ABSTRACT

It is instructive to return to fundamentals when thinking about EU damages liability and state liability in damages for breach of EU law. The evolution of the case law is especially interesting given that the Court was working from something akin to a tabula rasa in both instances. Article 215 EEC gave the ECJ a broad discretion to fashion Community non-contractual liability in accord with the general principles common to the laws of the Member States, and the text has remained unchanged in substantive terms. The scope for crafting the contours of state liability in damages was even greater, given that the Treaty was silent on this issue, the corollary being that it fell to the Court to articulate the rationale for such liability and then specify the conditions thereof. The development of the case law in both areas served, therefore, as a laboratory for the judicial explication of what the principles of delictual responsibility should be in an emergent legal order. This article examines the jurisprudence and draws out the key features that have shaped the twin bodies of legal doctrine.

The discussion begins with EU damages liability. It points to the symbiotic connection between reasoning and result in the case law. The remainder of the section elaborates the key features that have fashioned this body of law, which are the disaggregation of annulment and damages; the disaggregation of discretionary and non-discretionary acts; the normative choice that finds expression in the definition of superior rule of law for protection of the individual; the normative choice inherent in the meaning given to flagrant violation of Community law; and the disaggregation and normative choice in dealing with damages flowing from unlawful and lawful action.

The focus then shifts to state liability in damages. The discussion begins by reiterating the symbiotic connection between reasoning and result in this body of law. The central precepts that have framed this body of law are then examined. These are the linkage between state liability in damages and EU damages liability; the disaggregation between damages and direct effect; the unitary conception of the state that underpins the ascription of state liability; the increased sophistication

---

* Articolul, purtând titlul „*The EU, the Member States and Damages Liability*”, urmează a fi publicat în Maren Heidemann (ed.), *The Transformation of Private Law – Principles of Contract and Tort as European and International Law*, Springer, și poate fi consultat pe siteul SSRN, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3880596. Articolul se republică în traducere în R.R.D.E. cu acordul autorului său, căruia colegiul de redacție îi mulțumește. [Traducere de C.M. Banu.]

** Profesor emerit de drept englez, St John's College, Oxford.

as to the conditions for state liability; and the malleable divide between interpretation and application that has shaped the division of responsibility between the CJEU and national courts in applying the legal criteria in this area.

Keywords: *state liability, EU damages liability, annulment, fault, normative choice*

REZUMAT

Este instructiv să ne întoarcem la elementele fundamentale, atunci când ne gândim la regimul răspunderii UE pentru prejudicii și la cel al răspunderii statului pentru încălcarea dreptului UE. Îndeosebi, evoluția jurisprudenței este interesantă, având în vedere că, în ambele domenii, Curtea a pornit de la ceva asemănător cu o tabula rasa. Art. 215 CEE a conferit CJUE o marjă largă de apreciere în elaborarea răspunderii extracontractuale a Comunității, în conformitate cu principiile generale comune ordinilor juridice ale statelor membre și, pe fond, textul a rămas nemodificat. Amplitudinea acțiunii de configurare a răspunderii statului pentru prejudicii a fost chiar mai mare, având în vedere că tratatul nu dispunea în această privință, corolarul fiind acela că revenea Curții să formuleze justificarea răspunderii și să îi precizeze apoi condițiile. Dezvoltarea jurisprudenței în ambele domenii a slujit, prin urmare, ca laborator al dezvoltării, pe cale judiciară, a principiilor răspunderii delictuale într-o ordine juridică în curs de configurare. Articolul de față examinează jurisprudența și extrage principalele trăsături care au influențat cele două domenii gemene ale doctrinei juridice.

Discuția începe cu răspunderea UE pentru prejudicii. Este expusă legătura simbiotică, în jurisprudență, între raționament și rezultat. Restul secțiunii prezintă principalele trăsături care au configurat acest regim juridic, și anume separarea între anulare și despăgubiri; separarea între actele discreționare și nediscreționare; alegerea normativă care își află expresie în definiția normei de drept superioare pentru protejarea particularului; alegerea normativă inerentă semnificației unei încălcări flagrante a dreptului comunitar; și separarea și alegerea normativă referitoare la tratarea daunelor care rezultă din acțiuni ilegale și din acțiuni legale.

Accentul se deplasează ulterior către răspunderea statului pentru prejudicii. Discuția începe prin reafirmarea legăturii simbiotice între raționament și rezultat în cadrul acestui regim juridic. Sunt examinate apoi noțiunile centrale care au configurat respectivul regim. Ele sunt legătura între răspunderea civilă a statului și răspunderea civilă a UE; separarea între daune și efectul direct; concepția unitară a statului aflată la baza angajării răspunderii lui; creșterea gradului de sofisticare în ceea ce privește condițiile răspunderii statului; și împărțirea maleabilă între interpretare și aplicare, cea care a inspirat repartizarea responsabilității între CJUE și instanțele naționale în aplicarea criteriilor juridice în domeniu.

Cuvinte-cheie: *răspundere a statului, răspundere a UE pentru prejudicii, anulare, culpă, alegere normativă*

Este instructiv să ne întoarcem la elementele fundamentale, atunci când ne gândim la regimul răspunderii UE pentru prejudicii și la cel al răspunderii statului pentru încălcarea dreptului UE. Îndeosebi, evoluția jurisprudenței este interesantă, având în vedere că, în ambele domenii, Curtea a pornit de la ceva asemănător cu o tabula rasa. Art. 215 CEE a conferit CJUE o marjă largă de apreciere în elaborarea răspunderii extracontractuale a Comunității, în conformitate cu principiile generale comune ordinilor juridice ale statelor membre și, pe fond, textul a rămas nemodificat. Amplitudinea acțiunii de configurare a răspunderii statului pentru prejudicii a fost chiar mai mare, având în vedere că tratatul nu dispunea în această privință, corolarul fiind acela că revenea Curții să formuleze justificarea răspunderii și să îi precizeze apoi condițiile. Dezvoltarea jurisprudenței în ambele domenii a slujit, prin urmare, ca laborator al dezvoltării, pe cale judiciară, a principiilor răspunderii delictuale într-o ordine juridică în curs de configurare. Acest articol examinează jurisprudența și extrage principalele trăsături care au influențat cele două domenii gemene ale doctrinei juridice.

Discuția începe cu răspunderea UE pentru prejudicii. Este expusă legătura simbiotică, în jurisprudență, între raționament și rezultat. Restul secțiunii prezintă principalele trăsături care au configurat acest regim juridic, și anume separarea între anulare și despăgubiri; separarea între actele discreționare și nediscreționare; alegerea normativă care își află expresie în definiția normei de drept superioare pentru protejarea particularului; alegerea normativă inerentă semnificației unei încălcări flagrante a dreptului comunitar; și separarea și alegerea normativă referitoare la tratarea daunelor care rezultă din acțiuni ilegale și din acțiuni legale.

Accentul se deplasează ulterior către răspunderea statului pentru prejudicii. Discuția începe prin reafirmarea legăturii simbiotice între raționament și rezultat în cadrul acestui regim juridic. Sunt examinate apoi noțiunile centrale care au configurat respectivul regim. Ele sunt legătura între răspunderea civilă a statului și răspunderea civilă a UE; separarea între daune și efectul direct; concepția unitară a statului aflată la baza angajării răspunderii lui; creșterea gradului de sofisticare în ceea ce privește condițiile răspunderii statului; și împărțirea maleabilă între interpretare și aplicare, cea care a inspirat repartizarea responsabilității între CJUE și instanțele naționale în aplicarea criteriilor juridice în domeniu.

2. Răspunderea UE pentru prejudicii: raționament și rezultat

(a) Raționament și rezultat: conexiunea simbiotică

În crearea și dezvoltarea normelor juridice, este axiomatică existența unui raport integral între raționamentul juridic și rezultat. Raționamentul juridic influențează în mod necesar norma juridică rezultată, deși el poate fi în concordanță nu doar cu o singură formulare a normei, ci cu mai multe formulări ale sale. Raționamentul juridic poate fi, de asemenea, influențat din diferite perspective. Limitările pot rezulta, printre altele, din normele juridice existente, din tradiția juridică astfel rezultată din ordinea juridică dată, din considerații practice sau dintr-o combinație a tuturor acestor considerații. Trebuie remarcată libertatea relativă acordată CJUE în elaborarea răspunderii instituțiilor UE pentru prejudicii. Acest lucru s-a vădit în formularea consacrată în prezent la art. 340 par. 2 TFUE, care, de la începuturile CEE, nu a fost modificată în